

VEGYESEK.

— **Comenius ünneplése.** *Comenius-ünnepélyek a reformátusoknál.* Németországban, Münsterben dr. Keller József elnöklete alatt bizottság alakult, mely bizottság a magyar református egyház figyelmét is felhívta e nevezetes ünnepélyre; első sorban Kun Bertalan püspök figyelmét hívta fel az ügyre, mint a kinek kerületében működött Comenius; de irt, úgy látszik, a többi püspököknek is. Szász Károly dunamelléki püspök, kit Keller szintén felkért a mozgalomhoz való csatlakozásra, f. hó 8-án szűkebb körű értekezletet hívott össze a theologiai akadémia tanári szobájába, hol a meghívottak (Papp K. lelkész, Szilassy Aladár és a theol. tanárok) készséggel kifejezték az ünnepélyhez való csatlakozásukat. Elhatározták, hogy márczius 27-én a Kálvintéri-templomban egyházi ünnepélyt tartanak Comenius emlékére, továbbá a theologiai és főgymnasiumi tanárok közreműködésével a főgymnasiumban iskolai ünnepélyt. A kerület nagykőrösi praeparandiáját és kecskeméti, halasi, kőrösi főgymnasiumait felhívták, hogy körükben hasonló ünnepélyeket tartsanak. — Úgy halljuk, hogy a budapesti német ref. egyház, továbbá több ref. tanítóegylet is fog ünnepélyt rendezni a híres pädagogus emlékére.

— **Felhívás a Comenius-kiállítás érdekében.** Márczius 28-dikán Comenius születése napjának háromszázados évfordulója lesz.

Ez évfordulót megelőző napon a főváros pädagogiai egyesületei ünnepet fognak ülni a nagy iskolai reformátor emlékére.

Felolvasásokat fognak tartani, hogy Comenius érdemeit hirdethessék. Kiadják magyarul munkái egyik legnevezetesebbjét, a «Nagy Oktatótant». Egyesülnek, hogy egyesült erővel róják le hálájukat a nagy mester dicső emléke iránt.

A Pädagogium a közös ünneplésben a magyarországi Comenius-irodalom kiállítása által veendő részt.

Össze fogja állítani Comeniusnak Magyarországon megjelent összes önálló műveit s azokat a könyveket, cikkeket stb., melyeket róla irtak; kiállítja mindazt, a mi szoborban, képen stb. reá emlékeztet.

Ez okból tisztelettel kérjük fel az ország összes tanintézteit, tanárait, tanítóit s a tanügy minden barátját, hogy a birtokukban levő s alább részletesen kijelölt Comenius-könyveket, vagy ereklyéket a kiállítás céljára s idejére nekünk engedjék át.

Hasonló kérelemmel fordulunk a városokhoz, a könyvtárakhoz stb. Megkeressük különösen a nagyobb országos könyvtárakat, hogy ezekre gyűjteményük illető darabjait átengedni kegyeskedjenek.

Kérünk pedig:

I. Mindenféle könyvet, füzetet, általában bármi nemű nyomtatványt, mely Comenius nevét viseli, vagy róla iratott.

II. Comeniustól eredő iratokat, levelezéseket, kivált a s.-pataki tartózkodása előtti, alatti s a közvetetlen utána való időkből. Továbbá Comenius kéziratban levő műveit.

III. Mindenféle rajzot, képet vagy bárminemű kiabrázolást, mely Comeniusra vonatkozik.

IV. A Comenius körét, tanítványait vagy műveinek fordítóit illető bárminemű könyvet, kéziratot, képet stb. Igy Bubenka János, Piscator Lajos, Szilágyi Benjamin István, Abelius Simon, Tolnay János, Kaposi Pál, Szántai Mihály, Helembai István, Enyedi Sámuel, Menyősi Tolvaj Ferencz, Rimány István, Tessedik Sámuel stb.-ekre vonatkozókat, szóval mindent, a mi azokra vonatkozik, a kik Comenius eszméinek terjesztésében érdemeket szereztek.

A kiállítás a Pædagogium egyik tűzmentes helyiségében fog tartatni.

A tárgyak megőrzéséért, s hiánytalanul s épségben való visszaküldéséért a felelősséget az igazgatóság vállalja el.

Az ily kiállítások becsét felesleges volna fejtegetnünk. A Comenius-kiállítás nemcsak a hála s az elismerés kifejezésének lesz egyik szép mozzanata, de alkalmas lesz arra is, hogy művelődéstörténetünkől egy darabot bemutasson.

Kellő felkarolás esetén, tükre lesz az a mult századok nevelésügyének s felettébb érdekes a mai iskolai reformok közepette.

Bizalommal kérjük azért az egész művelt közönséget, vegyenek részt fáradozásainkban, s közreműködésükkel tegyék lehetővé, hogy a Comenius-ünnep, eme tanulságos mozzanata is sikerülhessen!

Budapest, 1882 február 1-jén.

GYERTYÁNFY ISTVÁN,
a Pædagogium igazgatója.

Dr. KISS ÁRON,
tanár.

— A brassómegyei tanítóttestület is megünnepli f. évi márczius 28-án Comenius emlékét s ezzel kapcsolatban *tanügyi kiállítást* is rendez, melyre nézve tájékoztató felhívást küldött szét. A kiállítandó tárgyak f. évi márczius 20-ikáig a kiállítást rendező bizottsági elnökhöz, Józsa Mihály, tantestületi titkár nevére (Brassó, Bolonya kut-utca 1. sz.) küldendők. A kiállítás márcz. 27., 28. és 29. napjára terjed ki.

— A hazai tanítók orsz. bizottságától Comenius ünneplésének előkészítésére kiküldött bizottság f. évi január hó 31-én tartotta első előkészítő ülését Péterfy S. elnöklete alatt dr. Bokor J., dr. Gööz J., György A., Jeny J., dr. Kiss Á., Koncsek L., Kurz S., Lakits V., Lede-

rer Á., Luttenberger A., Schön J., Somlyay J., Szóke I. és Tóth József bizottsági tagok részvételével.

Péterfy S. röviden ecsetelvén ez ünnepély jelentőségét, szükségesnek tartja első sorban, hogy Comeniusnak Didaktika Magnája ez alkalomra magyar nyelvre fordíttassék. Dezső Lajos, a sárospataki tanítóképző-intézet érdemes igazgatója, kit erre a m. év augusztus havában tartott nagygyűlés kiszemelt, a nagy munkával már el is készült, s így az csak kinyomatásra vár. A bizottság legzélszerűbbnek véli, ha a munkára előfizetést nyit. Kérvény útján meg fogják keresni a főváros tanácsát, hogy azt a főv. iskolák, valamint a miniszteriumot, hogy az állami iskolák könyvtárai részére megszerezze.

Hogy a rendezendő ünnepély igazán nemzeti jellegű legyen, részvételre fogják fölhívni a főv., valamint a többi hazai országos jellegű tanítóegyesületeket. Az ünnepély színhelyére nézve még nem jutottak megállapodásra. Tervbe vették az Akadémia nagy termét, és a fővárosi Vigadó helyiségeit; az előbbit azon esetben, ha az ünnepély minden belépő díj nélkül fog megtartatni. Különben ez alkalomra lehetőleg mérsékelt áru belépőjegyeket fognak kiadni, hogy az ebből, valamint a Comenius-féle munka jövedelméből befolyó összeggel megvessék az alapját egy Comenius-szobának, melyben e nagy pädagogusra vonatkozó munkák, könyvek stb. helyeztetnének el állandó kiállításképen.

Az ünnepély fényének emelése és sikerének biztositása céljából a bizottság egyhangulag kimondta, hogy annak elnökeül egy nagyobb küldöttség által br. Eötvös Loránd akadémiai elnököt fogja felkérni, tudatván vele a márczius 27-én az összes főv. és hazai országos jellegű népnevelési és tanítóegyesületek részvételével megtartandó ünnepély részletes programját.

E programmba a bizottság a következőket kívánja felvenni: Az ünnepélyt lélekemelő karének nyitná meg és zárná be. E célból: fel fog kérteni a budai Pädagogium ifjusága, nemkülönbén a nőképző-egylet növendékei egy vegyes kar összeállítására. — Azután következnek Comenius Didaktika Magnájának ismertetése: Dezső Lajos előadásában. — Czélszerű volna a nagy pädagogus életrajzának felolvasása is; erre a bizottság alkalmas előadót fog kiszemelni. — Egy második előadásra: Comenius korszakalkotó működésének méltatására dr. Kiss Aron vállalkozott. — Végre, mivel Comenius a kisdedovás ügyének is első megpendítője volt hazánkban, fel fogják kérni dr. Kármán Mórt, hogy a nagy pädagogusról ilyen szellemű előadást tartson az ünnepélyes alkalomkor.

— A sáros-pataki főiskola, — mint nekünk írják, — melynek reorganisatiója végett Comenius 1650—54-ben nálunk időzött, szélesebb körű

ünneplést tervezett a nagynevű pædagogus születésének háromszázados évfordulója alkalmából. Emlékbeszéd, Comenius-kiállítás fel voltak véve a programmba. Azonban egy körülmény lehetetlenné tette a nagyobbarányú ünneplést. Ugyanazon időben az ev. ref. egyházak zsinata Budapesten ülésezik. A ref. egyház előkelősége, a pataki iskola előljárósága ezsinaton szintén ott lesz, s a budapesti ref. templomban tartandó ünnepies istenítiszteleten testületileg vesz részt. Így a pataki főiskolában csak egyszerű iskolai ünnepély tartatik, melyre mindazáltal hivatalosak lesznek a helybeli és környékbeli testületek. A Sárospataki Lapok szerkesztősége külön Comenius-számot ad ki. Az alkalmi beszédet Szinyei Gerzson akadémiai igazgató s főiskolai könyvtárnok fogja tartani, ki sok, eddig ismeretlen adattal fogja gazdagítani Comenius életrajzát s a Comenius-irodalmat.

— **Comenius Ámos János élete és működése (1592—1671.)** a Comenius-irodalom felhasználásával írta Berecz Gyula. Kiadja a «Magyar Pædagogiai Szemle» szerkesztősége Budapesten. Megrendelhető Berecz Gyula tanfelügyelőséghez beosztott állami isk. igazgatónál Sepszi-Szent-Györgyön. 42 krajczár előleges beküldése mellett bérmentesen küldetik meg.

— **A magyar Comenius-irodalmat** tüzetesen összeállította dr. Kiss Áron a *Néptanítók Lapjában* (10., 11. és 12. szám.)

† **Dr. Frick Ottó**-nak, a Hallében fennálló Francke-féle alapítványok igazgatójának halálával nagy veszteség érte a pædagogus-világot. *Frick Ottó* Márton Pál 1832-ben márczius 21-én született Schmidtsdorfban, hol atyja lelkész volt. Tőle kapta első oktatását 13 éves koráig, a midőn Berlinben a Joachimsthal-i gymnasium bennlakó növendéke lett, s ott különösen *Meincke* és *Wiese*, a porosz tanításügy későbbi vezetője voltak rá nagy hatással. 1851-ben kezdte meg egyetemi pályáját, mint philologus, előbb Berlinben, majd Hallében. 1855-ben fényes sikerrel tette le az «államvizsgálatot», elnyerte a doctori címet, mire két évig Konstantinápolyban tartózkodott, mint házitanító v. *Wildenbruch* porosz követnél, kinek fiai, különösen az ismert drámai költő mindig a legnagyobb hálát tanúsították iránta. 1857-ben kezdett működni helyettes tanárként a Joachimsthal-i gymnasiumban, de csakhamar feljebb emelkedett. 32 éves korában a burg-i előljáróság direktornak hívta meg s rábízta, hogy az ottani reáliskolát gymnasiummá alakítsa. Majd Potsdamban és Rintelnben lett igazgató; míg 1878-ban dr. *Adler Tódor* a hallei Francke-féle alapítványok condirectora, a nyugalomba vonult dr. *Kramer Gusztáv* helyét elfoglalván, *Fricket* hívta meg utódjává, de csakhamar *Adler* is visszavonult s már 1880-ban *Frick* lett az alapítványok igazgatója s egy ideig a latin iskola rectora is, míg ez utóbbi helyét.

meghívására *dr. Fries Vilmos*, az eutini gymnasium igazgatója foglalta el. 1881-ben újonnan megalapította a régi Francke-féle *seminarium praeceptorum*-ot; az 1883-ban Halléban tartott directori conferentián részletes tervet mutatott be azon szempontokra nézve, mikép lehet a Herbart-Ziller-Stoy-féle didaktikai alapelveket a középiskolában értékesíteni s e törekvések organumául egy folyóirat alapítását határozta el, mely azóta «Lehrproben und Lehrgänge zur Förderung der Interessen des erziehenden Unterrichts» czímen negyedéves füzetekben megjelent s a legszélesebb körben érdeklődést keltett és elismerést vivott ki magának. Pædagogiai álláspontját 1884-ben a 3-ik német evang. iskolai-congressuson, Stuttgartban fejtette ki legvilágosabban, hol az «Iskola egységéről» tartott előadást. Kárhoztatta itt az iskolaügyben való egység hiányát, a mit egyrészt az iskolanemek sokfélesége, másrészt az ugyanoly sokféle tanárok egyoldalú, specialis irányban működése okoz s azt vallotta, hogy minden szaktudománynak csak általános műveltségi tartalma lehet az iskolai tanítás tárgya.

Számos pædagogiai cikken kívül, melyekben az elméletet eleven gyakorlattal összekötő tanférfi áll előttünk, s iskolai drámák magyarázatos kiadásain kívül buzgón foglalkozott a biblia revisiójával, mint az evvel megbízott commissio fáradhatatlan tagja, s ő írta meg az előszavát is e nagy munkának, mely most van megjelenőben. Hasonlókép tevékeny részt vett a különböző német missió-társulatok munkásságában. Az egészséges, élénk szellemű s erős testű férfit az influenza ragadta el f. é. január hó 22-én. Nyugodjék békében!

— **A tanárképzés kérdéséhez** szól hozzá *Gulyás István* az Egyetemi Lapok f. évi 3-ik számában. Érdeklődésünkre méltán számít, hogyan gondolkoznak e tárgyban maguk az egyetemi hallgatók. A cikkiró többek közt ezeket mondja:

«Ha más pályára készülőknek szükségük van a gyakorlati képzésre, úgy nekünk tanárjelölteknek kétszeresen szükségünk van. — Tudósok leszünk, a dicsőségre inkább vágyók közülünk könyveket is írnak, — de arra senki se tanít bennünket, s a magasabb tudományok szépségeibe elmerülve magunk sem igen gondolunk rá, hogy, ha majd az életbe lépünk, az első konjugatiót, a törtek szorzását, egy egyszerű verset s más ilyen középiskolába való tárgyat, miképen kell 12—13 éves növendékeinknek megmagyarázni.* — Pedig, azt hiszem, szemernyivel sem

* Az igazság kedvéért meg kell jegyeznem, hogy a modern filológiai szakban, de csakis itt, újabb időben van egy ilyen gyakorlati collegium, Beöthy Zs. «Magyar Stílyakorlati», melyeken a jelöltek a középiskolai növendékek felfogásához mért értekezéseket olvasnak fel. (Ily stílyakorlatok régebben is voltak Greguss A. vezetése alatt. *A szerk.*)

kisebb fontosságú dolog az a tanárnál, hogy a mit tud, azt növendékei felfogásához mértén elő is tudja adni, mint az, hogy az előadandókban önmaga otthonos legyen. Ismerek tanárokat (s e téren bizonyára nem egyedül állok), kik a legnagyobb igyekezettel, a legtisztelتمéltóbb jóakarattal sem bírnak leszállni növendékeik fejletlen felfogásához arról a magaslatról, hová őket az egyoldalú szakképzés juttatta, s épen azért alapos tudásuknak tudós módorban való előadása a növendékekre nézve csaknem teljesen kárba vész. Szükséges a szakképzettség, de gyakorlati készség nélkül, pædagogiai szempontból, különösen alsó osztályok tanításánál (felsőbbeknél sem kevésbé. A szerk.) — többet árt, mint használnál. Ime a hazai tanárképzésnek egyik legnagyobb, legegétőbb baja, mely mindenekelőtt orvoslásra vár. Az orvoslásnak két módja önként kínálkozik: vagy az elméleti képzés befejezése után tanárok vezetése mellett kötelező gyakorlati tanfolyamot állítani fel, vagy a gyakorlatot az elméleti képzéssel szoros kapcsolatba hozni, hogy a tanfolyam befejezése után a jelölt ne csak szaktudós, hanem gyakorlati tanár is legyen.

— **A latin nyelv heti óraszámá a német államok gymnasiumaiban és reálgymnasiumaiban.** A mi heti 49 latin órákkal szemben a német gymnasiumok heti óraszámá a következő skálát mutatja:

1. Stuttgart	102½ óra.
2. Schwerin	81 "
3. Oldenburg	80 "
4. Neu-Strelitz	79 "
5. Hessen	74 "
6. Bajorország	73 "
7. Szász-királyság és Nagyhercegség	73—71 "
8. Baden	72 "
9. Elszasz	71 "
10. Poroszország	62 "

Reálgymnasiumokban

1. Stuttgart	91½ "
2. Bajorország	66 "
3. Baden	56 "
4. Poroszország	54 "
5. Szászország	54 "
6. Hessen	54 "

— A szász-királyság gymnasiumai számára is új tanterv adott ki, 1891. decz. 6-án. Itt közöljük óratervét, különösen a porosz tantervvel való összehasonlítás kedvéért. A régi óraszám mindenütt zárójelbe van foglalva.

	VI.	V.	IV.	U III.	O III.	U II.	O II.	U I.	O I.	Összesen	Eltérések a korábbi óraszámától
Vallásan	3	3	2 (3)	2	2	2	2	2	2	20	— 1
Német	4 (3)	3	3	2	2	2	3 (2)	3	3	25	+ 2
Latin	9	9	8 (9)	8 (9)	8 (9)	8 (9)	7 (8)	7—8 (8)	7—8 (8)	71—73	— 5 vagy — 7
Görög	—	—	—	7	7	7	7	6—7	6—7	40—42	
Francia	—	(3)	5	3 (2)	2	2	2	2	2	18	— 2
Történet	2	2	2	2	2	2	} 3	3	3	29	— 2
Földrajz	1 (2)	2	2	fél- éven át 2(1)	2	(1)					
Mathesis	3	4 (3)	3 (4)	3 (4)	4	4	4	4	4	33	— 1
Természetrész	2	2	2	fél- éven át 2(2)	(1)	—	—	—	—	7	— 2
Physika	—	—	—	—	—	2 (1)	2	2	2	8	+ 1
Szépírás	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	
Rajzolás	(2)	2	2 (0)	—	—	—	—	—	—	4	
Összesen	26 (28)	28 (30)	29 (31)	29 (31)	29 (31)	29 (30)	30	29—31 (30—31)	29—31 (30—31)	258—262	— 10 (egészen — 12)

Ezekon kívül általában kötelező 2 óra torna a Sextától az Ober-Primáig; 2 óra ének a Sextában és Quintában, 1—2 óra karének a Quartától az Ober-Primáig. Szabadon választhatók: 1—2 óra rajz az Unter-

Tertiától az Ober-Primáig ; Stenographia 1—2 óra az Ober-Tertiában, és 1 óra az Unter-Secundában, angol és héber 2—2 óra az Ober-Secundában és 1—1 óra az Ober-Primában.

— **A magyar tanítók országos bizottságának népnevelői osztálya** a köv. átiratot intézte társaságunk elnökségéhez :

Mélyen tisztelt elnökség!

A magyarországi tanítók országos bizottsága, az összes hazai tanítóknak hatóságilag megerősített központi közege, állandó szakosztályt szervezett alulirottak vezetése alatt oly célból, hogy az általános népnevelésre vonatkozó elveknek az elemi iskola körén kívül a gyakorlati életben is igyekezzék érvényt szerezni, hogy összeköttetést létesítsen a tanítók és a társadalom között és a pædagogia által helyeseknek ismert nézeteket terjessze a közművelődés érdekei iránt fogékonyssággal bíró nem-tanítók között. Feladatunk ennél fogva megragadni minden eszközt, hogy a hivatott népnevelő ne maradjon ezentúl is kizárólag kis gyermekek oktatója, hanem hogy részt véve a művelt társadalom munkájában, az iskolából kikerült serdülők, ifjak s esetleg a felnőttek működésének vezetésében is részt vegyen s terjessze a közművelődés és a nemzeti szellem áldásait.

Működésünk kezdetén kedves kötelességünknek tartjuk mindenké előtt üdvözölni a már létező hazai közművelődési egyesületeket és bizottságokat, mint idősebb testvéreket a közös munkatéren s felhívni őket, hogy törekvéseinket gyámolítsák.

Mi tudjuk legjobban, mennyire félmunka a népiskola hatása mindaddig, míg a társadalom műveltsége magasabb fokra nem emelkedett. — Az iskolából kilépő 10—12 éves gyermeknél (s ilyen nálunk az óriási többség) a legtöbb esetben elvész minden jó, a mit az iskolában belécsépegtettek s jellemének kifejlődésére egészen más tényezők hatnak. Sőt elvész még a gyakorlati ügyesség is, a mint azt különösen sajnos tapasztaljuk ott, hol az állami népiskolákban magyarul megtanult gyermekek a mindennapi életben a megtanultat oly hamar elfeledik. Meleg érdeklődéssel és vágyva tekintünk ezért a szebb jövő felé, midőn az egyes községek iskoláival szerves összeköttetésbe jövő közművelődési intézetek, népkönyvtárak, labdajátszó helyek, előadások, magyar dalesték s más tényezők segítségével öntudatosan fogják nevelni a serdülő nemzedéket, hogy a társadalom nagyfontosságú működésében minél több művelt s az egy magyar hazát felekezet és nemzetiség-különbsége nélkül szerető munkatársaink legyenek.

E cél elérése végett felvettük munkaprogramunkba a népkönyvtárakba alkalmas művek, továbbá a célszerű népies előadások és mutatóványok kritikai jegyzékének elkészítését, részletes utasítás kiadását az

ifjusági ünnepek, közös társasjátékok és magyar dalesték vezetésére s mindenekelőtt azt, hogy szóval és írásban, valamint a hazai tanító-egyletek segítségével minden egyes alkalmas tanítót igyekszünk tetterre buzdítani, hogy elvégre napi rendre kerüljön az eddig csak jobbjaink által óhajként hangoztatott terv, hogy a népet a templomon s iskolán kívül is nevelni és vezetni kell.

Mély tisztelettel kérjük a mélyen t. elnökséget, hogy céljaink előmozdítása végett szíveskedjék megismertetni velünk egyesületüknek e téren kifejtett működésének részleteit s szerzett tapasztalataikat s hogy szíveskedjenek esetleg a mi minden tekintetben készséggel felajánlott közreműködésünket igénybe véve, az egyesület körében működő vagy működésre alkalmas, kisdedovók, tanítók ily irányú tevékenységét még jobban fokozni s őket e hazafias munkájukban továbbra is minden tekintetben gyámoltani.

Fogadja a mélyen t. elnökség őszinte rokonszenvünk és üdvözlésünk kifejezését.

Budapesten, 1892. évi február hó 2-án tartott ülésünkből.

A tanítók országos bizottságának népnevelői osztálya nevében :

KONCSEK LAJOS,
jegyző.

GYÖRGY ALADÁR,
elnök.

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Az 1892. jan. 5-én tartott alakuló gyűlésről.

Elnök: dr. Klamarik János; jegyző: Szuppán Vilmos.

Jelen voltak: Badics Ferencz, Berecz Antal, Csengeri János, Démečzky Mihály, Dezső Lajos, Ferenczy József, Fináczy Ernő, Gopcsa László, György Aladár, Heinrich Gusztáv, Herrman Antal, Lederer Ábrahám, Lengyel Sándor, Lintner Lajos, Málnai Mihály, Márki Sándor, Nagy László, Pauer Imre, Péterfy Sándor, Pruzsinszky János, Radó Vilmos, Riedl Frigyes, Sebestyén Gyula, Szigetváry Iván, Trájtler Károly, Verédy Károly stb.

1. Az elnök megnyitja az ülést s bemutatja a Magyar Pædagogiai Társaságnak a belügyminiszterium által jóváhagyott alapszabályait.

2. Az elnök felhívja a gyűlést, hogy az alapszabályok értelmében válaszsza meg a társaság első rendes tagjait. Szavazatszedő bizottságnak kiküldetnek: Lederer Ábrahám, Lintner Lajos és Pruzsinszky János. A szavazatok beadása végett az ülés öt perczre felfüggesztetik.

3. Az ülés újból megnyilván, dr. Fináczy Ernő felolvassa «*Külföldi középiskolai mozgalmak 1890. és 1891-ben*» cz. értekezését.